

Mesto Svidník, Mestský úrad vo Svidníku

Materiál na 28. zasadnutie Mestského zastupiteľstva vo Svidníku

**Návrh na udelenie čestného občianstva mesta Svidník „in memoriam“
Jurajovi Lažovi**

Predkladá:

Ing. Ján Holodňák, primátor mesta

Návrh na uznesenie:

vo vnútri materiálu

Spracovali:

Jozef Leľo

Mgr. Vladimír Šandala, prednosta MsÚ

Navrhujú:

Andrej Tyč, predseda Komisie pre udeľovanie
cien mesta Svidník

Mgr. Miloš Stronček, predseda OO RO Svidník

Jaroslav Fecuš, predseda MO ROS Svidník

Stanovisko MsR zo dňa 17. februára 2014:

MsR tento materiál ..

Stanovisko Komisie pre udeľovanie cien mesta Svidník zo dňa 12. februára 2014:

Komisia pre udeľovanie cien mesta Svidník odporúča MsZ preložený materiál prerokovať a schváliť

Svidník, 12. február 2014

NÁVRH NA UZNESENIE

Mestské zastupiteľstvo vo Svidníku podľa § 11 ods.4 písm. o) zákona č.369/1990 Zb. v znení neskorších predpisov a v zmysle článkov 26 a 27 Štatútu mesta Svidník

udeľuje

Jurajovi Lažovi, nar. 2. mája 1867 čestné občianstvo mesta Svidník „in memoriam“.

DŮVODOVÁ SPRÁVA

1. Zhodnotenie doterajšieho stavu.

Mesto Svidník doteraz udelilo čestné občianstvo týmto osobám:

- a) arm. gen. Ludvík Svoboda,
- b) generálmajor doc. Ing. Oldřich Kvapil, Csc.,
- c) Alexander Pavlovič.

2. Rozbor príčin nedostatkov.

Navrhujeme prvýkrát udeliť čestné občianstvo mesta Svidník svidníckemu rodákovi, zároveň významnému verejnému činiteľovi a bojovníkovi za práva Rusínov, senátorovi prvého Národného zhromaždenia novovzniknutej Československej republiky, Jurajovi Lažovi.

3. Odôvodnenie navrhovaných opatrení.

Juraj Lažo patril medzi popredné osobnosti vtedajšieho Vyšného Svidníka, ale aj severovýchodného Slovenska v prvých desaťročiach 20. storočia. Narodil sa 2. mája 1867 vo Vyšnom Svidníku v roľníckej rodine. Jeho krst previedol vtedajší svidnícky gréckokatolícky farár Alexander Pavlovič. A práve on, ako veľký rusínsky buditel', mal významný podiel na formovaní rusínskeho vlastenectva počas mladých školských rokov Juraja Laža. V škole patril k veľmi nadaným žiakom a preto jeho učiteľ A. Pavlovič naliehal na rodičov, aby mladého Jurka poslali na vyššie štúdiá s prísľubom všemožnej finančnej podpory. Avšak existenčná doba bola veľmi ťažká a tak ako jediný syn (mal 1 sestru) musel zostať pracovať doma na poľnohospodárstve. Táto práca ho však neuspokojovala a stále sníval o lepšom svete, o lepšej budúcnosti, a to nielen svojej, ale aj svojich rodákov. Tajne sa zapájal do vtedy sa formujúceho hnutia odporu proti Uhorsku, či už vo Svidníku, alebo aj v odľahlejších mestách. Avšak nesmierna bieda a prenasledovanie maďarskou políciou ho prinútili začiatkom 20. storočia odísť do USA. V meste Pittsburgh si našiel prácu ako stavebný robotník. O jeho húževnatosti a vytrvalosti svedčí i to, že po určitom čase sa vypracoval až na funkciu stavbyvedúceho.

V tom čase v Pittsburgu vznikalo silné vlastenecké hnutie odporu Čechov, Slovákov a Rusínov proti Rakúsko-Uhorskej monarchii. Tam vznikali prvé zárodoky vytvorenia nového československého štátu. Tohto hnutia sa plne zúčastňoval aj Jurko Lažo. Po niekoľkých rokoch pobytu v USA sa musel z rodinných dôvodov vrátiť domov.

Po návrate do Svidníka zakladá stavebnú firmu, v nej zamestnáva Svidníčanov a ľudí z okolia. Jeho firma sa zaoberala predovšetkým výstavbou mostov, škôl a domov zničených počas prvej svetovej vojny.

Popri tom sa veľmi aktívne zapája i do politického života. Dostáva sa na 1. miesto kandidátky Československej sociálno-demokratickej robotníckej strany a vo voľbách konaných 18. apríla 1920 bol zvolený v 10. volebnom kraji, ktorý zahrňal Šarišskú župu a Podkarpatskú Rus za senátora do 1. Národného zhromaždenia novovzniknutej Československej republiky.

O svojom pôsobení v tomto zákonodárnom orgáne napísal i brožúru „Russkomu národu na Slovensku“. Počas svojho vystupovania v senáte NZ neochvejne presadzoval právo Rusínov

na autonómiu a obnovu zničených miest a obcí Východného Slovenska 1. svetovou vojnou. Za svoje nebojácne protimaďarské vystupovanie a rezolútnu kritiku postupu štátnych orgánov voči biednemu národu bol šikanovaný a dokonca na dva mesiace odsúdený do väzenia.

Vo svojich interpeláciách v senáte NZ mimo iného nástojčivo žiadal zaviesť autobusové spojenie medzi Stropkovom, Svidníkom a Prešovom, čo sa mu aj v 1921 roku podarilo. Žiaľ jeho sen o vybudovaní železničnej trate Bardejov - Svidník - Stropkov - Humenné sa mu nepodarilo uskutočniť.

Nesmierna bieda jeho rodákov a ich úžernícke zneužívanie ho viedli k tomu, že sa zaslúžil o založenie spotrebného družstva „Svätá trojica“ vo Svidníku. Založenie tohto družstva malo jediný cieľ, a to poskytovaním vhodných pôžičiek pomôcť biednemu národu, aby sa zlepšila jeho životná situácia. Popri všetkých týchto politických a ekonomických aktivitách sa podieľal v roku 1925 na založení svidníckeho futbalu, speváckeho a divadelného súboru.

Ako jeden z politikov, ktorý ma zásluhy na vzniku Československej republiky, túto významnú udalosť v dejinách Rusínov chcel zvýrazniť i výstavbou pamätníka vo Svidníku na vtedajšom trhovisku - pláci. Pod jeho osobným dohľadom nad financovaním spotrebného družstva „Svätá Trojica“ bol tento pamätník pri príležitosti 10. výročia vzniku ČSR dňa 28. októbra 1928 za veľkej účasti obyvateľov Svidníka a okolia odhalený. Jeho národné vlastenectvo potvrdil i nápis na doske pamätníka v azbuke v preklade „Boli sme a budeme“.

Juraj Lažo bol zakladateľom tlačiarne kníh vo Svidníku, ktorá bola neskôr presťahovaná do obce Lodomírova.

V neposlednom rade Juraj Lažo bol hrdým občanom mesta Svidník. Pri všetkých príležitostiach, či už v senáte Národného zhromaždenia ČSR alebo mimo neho, vždy zdôrazňoval, že je „žiteľom“ (občanom) Vyšného Svidníka.

Zhodnotiac životnú cestu, politické, ekonomické a vlastenecké postoje rodeného svidníčana, senátora Juraja Laža, navrhujeme a odporúčame Mestskému zastupiteľstvu udeliť mu pri príležitosti 85. výročia jeho úmrtia (zomrel 28. mája 1929) čestné občianstvo mesta Svidník „in memoriam“.